

پنجمین سمینار سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی، ۱۱-۹ مهرماه ۱۳۷۹

محسن حاجی زین‌العابدینی^۱

برگزاری همایش‌ها و نشست‌ها در هر رشته‌ای نشانگر پویایی و بالندگی آن رشته به حساب می‌آید و فرصتی است، تا علاوه بر گردهم‌آیی متخصصان، صاحب‌نظران، استادان، دانشجویان و علاقه‌مندان به آن رشته، دستاوردهای نوین نیز عرضه گردد. مطالب علمی ارائه‌شده در این سمینارها از دو ویژگی عمده، بدیع و تجربی بودن، بهره می‌گیرند. بی‌شک جمع این دو خصیصه در یک جا در مورد یک مسئله علمی شایسته توجه و تأمل است و به توسعه تحقیق و پژوهش کمک فراوانی می‌نماید و باعث ایجاد انگیزه در دیگر افراد شده و آنان نیز با بهره‌گرفتن از مباحث مطرح شده، خود به نیرویی فعال در حوزه مورد علاقه تبدیل می‌شوند.

مسئله جانبی دیگر در خصوص سمینارها، ارتباط افراد و صاحب‌نظران چه به صورت رسمی و چه غیررسمی است که باعث انتقال نظرات، تجربیات و الگوگیری از یکدیگر می‌شود. رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی که پایه اساسی آن ارتباط و تبادل اطلاعات است از این خصیصه سود جسته و می‌تواند بیشترین بهره را از گردهمایی استادان و صاحب‌نظران ببرد و بر بالندگی افراد درون رشته بیافزاید.

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران از سال‌های پیش اقدام به برگزاری سمینارهای کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی در موضوعات تخصصی نموده است. چهار سمینار برگزارشده قبلی توسط این دانشگاه عبارتند از:

۱. کارشناس کتابداری و اطلاع‌رسانی مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد و دانشجوی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایران

اولین (مشهد، ۱۳۶۷) دومین (اصفهان، ۱۳۷۱) سومین (کرمان، ۱۳۷۳)
چهارمین (تهران، ۱۳۷۵)

پنجمین سمینار سراسری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی روزهای ۹ الی ۱۱ مهرماه سال جاری (۱۳۷۹) در تهران، به میزبانی دانشگاه علوم پزشکی ایران برگزار شد. این سمینار تحت عنوان "بهره‌وری در اطلاع‌رسانی" به همت معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران در محل مرکز همایش‌های محمدبن‌زکریای رازی دانشکده علوم پزشکی ایران و با هدف «تبادل نظر متخصصان و صاحب‌نظران علم کتابداری و اطلاع‌رسانی به منظور طرح مسائل مربوط به بهره‌وری کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی و ارائه پژوهش‌های انجام‌شده» برگزار گردید.

سمینار با قرائت آیاتی چند از کلام‌الله مجید، ساعت ۸ صبح روز شنبه ۹ مهرماه ۱۳۷۹ آغاز شد و پس از نواخته‌شدن سرود جمهوری اسلامی ایران، دبیر سمینار سرکار خانم دکتر فاطمه اسدی‌گروکانی ضمن خوش‌آمدگویی به شرکت‌کنندگان گزارشی از مراحل و روند برگزاری سمینار و تلاش‌های برگزارکنندگان را به استماع حضار رساند. خانم اسدی در گزارش خود پس از مطرح‌کردن مطالبی در خصوص بهره‌وری، مدیریت، و اهداف سمینار اضافه کردند:

"برای برگزاری سمینار از بیش از یکسال قبل اداره سمینارها و کنگره‌های دانشگاه علوم پزشکی ایران آغاز به فعالیت کرد و کمیته علمی سمینار مرکب از استادان و صاحب‌نظران کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه‌ها، کتابخانه‌ها، مراکز اسناد و مراکز اطلاع‌رسانی کشور موضوعات پیشنهادی سمینار را در زمینه‌های زیر انتخاب کردند:

۱. بهره‌وری و فن‌آوری اطلاعات

۲. بهره‌وری و نیروی انسانی کتابخانه‌ها

۳. بهره‌وری و آموزش و پژوهش در اطلاع‌رسانی

۴. بهره‌وری و گسترش مجموعه کتابخانه‌ها

۵. بهره‌وری و خدمات اطلاع‌رسانی

۶. بهره‌وری و سازماندهی اطلاعات

از مجموع ۸۵ چکیده ارسال‌شده، تعداد ۲۴ مقاله مورد پذیرش کمیته علمی قرار گرفت که در

طول ۳ روز برگزاری سمینار ارائه شد و ۵ مقاله نیز به صورت پوستر برگزیده شد.

پس از گزارش دبیر سمینار، با خوش‌آمدگویی معاونت پژوهشی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سمینار آغاز به کار نمود. ایشان در سخنان خود به تحقیق و پژوهش و نقش اساسی اطلاع‌رسانی به موقع و دقیق به عنوان عنصر جدانشدنی پژوهش پرداخت، و لزوم

طراحی و توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی و بهره‌گیری از شبکه‌های بین‌المللی و ملی اطلاع‌رسانی راگوشزد کرد. وی همچنین به شبکه HBI و نقش مثبت آن در تحقیقات اشاره کرده و آنرا پیش‌زمینه‌ای جهت دخیل‌بودن پژوهشگران ایرانی در شبکه‌های جهانی ذکر کرد. مقالات پذیرفته‌شده سمینار به ترتیب ارائه عبارت بودند از:

۱. رویکرد معرفت‌شناختی به بهره‌وری در کتابخانه‌ها/ دکتر رحمت‌الله فتاحی
۲. بی‌توجهی به بهره‌وری در شیوه‌های گزینش دانشجویان تحصیلات تکمیلی/ دکتر محمدحسین دیانی
۳. بهره‌وری برنامه درسی کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی از دیدگاه فارغ‌التحصیلان این رشته/ دکتر فاطمه اسدی‌کرگانی
۴. کاربرد بهره‌وری فن‌آوریهای اطلاعات در آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی/ دکتر آتش جعفرنژاد
۵. فن‌آوری اطلاعات و بهره‌وری/ هما قائدشرفی
۶. دسترسی به منابع اطلاعاتی رایگان پزشکی از طریق وب: گامی در جهت بهره‌وری خدمات اطلاع‌رسانی پزشکی/ کیوان کوشا
۷. سنجش میزان ضریب تکرار حادثه و اندازه‌گیری حادثه‌پذیری بانک‌های اطلاعات/ پریسا خواجهی
۸. آموزش تکنولوژی جدید اطلاعات به کتابداران و تأثیر آن بر بهره‌وری/ ملیحه نیک‌کار
۹. ارزیابی اصطلاحنامه‌های فارسی با استاندارد ایزو، گامی به سوی بهره‌وری در ذخیره و بازیابی اطلاعات/ مریم کازرانی
۱۰. میزان عوامل مؤثر بر بهره‌وری کتابداری کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی مشهد/ دکتر فریده عصاره
۱۱. بررسی میزان رضایت دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی از منابع و امکانات کتابخانه‌های دانشگاهی/ دکتر زاهد بیگدلی
۱۲. بررسی عوامل مورد توجه پژوهشگران سه فرهنگستان زبان و ادب فارسی، علوم، و علوم پزشکی در فرآیند انتخاب مدرک/ گلایل شلویری
۱۳. سیستم‌های کانون مهار تقویت رفتار مدیران کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی و نقش آن در بهره‌وری/ فریبا امین‌پور
۱۴. برنامه‌ریزی راهبردی در کتابخانه‌های دانشگاهی رویکرد برای افزایش بهره‌وری/ دکتر مهری پریخ

۱۵. بررسی مجلات جاری و گذشته‌نگر کتابخانه‌های اصلی دانشگاه با استفاده از روش تحویل هزینه سودمندی بسامد استفاده و مدل برادفورد/ حجت‌الله سلیمانی
۱۶. بهره‌وری نیروی انسانی در کتابداران و اطلاع‌رسانی پزشکی با نگاهی به وضعیت اشتغال فارغ‌التحصیلان/ نفیسه دهقانپور
۱۷. بهره‌وری نیروی انسانی و عوامل انگیزشی مؤثر بر عملکرد کتابداران شهر کرمان/ مریم اخوتی
۱۸. بررسی کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاهی پزشکی و مقایسه آنها با استانداردهای کتابخانه‌های دانشگاهی/ دکتر فریدون آزاده
۱۹. تأثیر نظام اشتراک منابع کتابخانه‌ای بر افزایش بهره‌وری اطلاعاتی/ دکتر غلامعلی منتظر
۲۰. بررسی رابطه بین سبک‌های مدیریت کتابخانه‌های علوم پزشکی (دانشگاه مشهد) بر اساس سبک‌های مدیریت رنسیس لیکرت و تمایل کارکنان آن کتابخانه‌ها برای تغییر در اولویت‌های کاری/ سیما مهذب حسینیان
۲۱. بررسی عوامل تأثیرگذار بر هزینه سودمندی سرویس‌های بازاریابی اطلاعات از پایگاه مدلاین بر روی دیسک فشرده/ سعید اسدی
۲۲. بررسی نظرات کتابداران و اعضاء هیئت علمی گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی پزشکی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در مورد لزوم همکاری متقابل بین آنها/ احمد پاپی
۲۳. بررسی عوامل مؤثر بر بهره‌وری کتابداری کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی مشهد/ اعظم صنعت‌جو
۲۴. چگونه با استفاده از بهره‌وری رئیس کتابخانه مرکزی یک دانشگاه علوم پزشکی ابقاء شود و یا وادار به استعفا شود؟/ دکتر علیرضا هویدا

سخنرانی‌ها

از ویژگی‌های دیگر این سمینار سخنرانی‌های صاحب‌نظران در خصوص بهره‌وری بود که علاوه بر مقالات ارائه‌شده جنبه‌های دیگر بهره‌وری را مورد موشکافی قرار داد. اولین سخنران، که بعد از مراسم افتتاحیه به سخنرانی پرداخت، آقای دکتر عباس حری، مشاور اطلاع‌رسانی رئیس جمهور و معاونت پژوهشی کتابخانه ملی بود. ایشان در سخنرانی خود به داشتن نگرش سیستمی در بهره‌وری پرداختند و اضافه کردند سنجش عملکرد کتابخانه و توجه به بهره‌وری بیشتر باید با توجه به بهره‌وری بخشی و سطحی باشد، یعنی کوچکترین جزء یک نهاد اطلاع‌رسانی نیز باید مورد سنجش عملکرد از نقطه‌نظر بهره‌وری قرار گیرد. و همین

واحدهای جزئی اطلاع‌رسانی تشکیل واحدهای کلان را داده و فراتر از آن به سطح ملی و بین‌المللی می‌رسند و برای دستیابی به بهره‌وری بالاتر و بهینه‌سازی خدمات وجود مدیران سنجش و برنامه‌ریزی بهره‌وری الزامی است.

رئیس دانشکده مدیریت اطلاع‌رسانی پزشکی در صبح روز دوم به ایراد سخنرانی پرداخت ایشان به راه‌کارهای علمی بهره‌وری، روابط مدیران و کارکنان، بهینه‌کردن فعالیت‌های اطلاع‌رسانی با توجه به بهره‌وری، تغییر ساختار سازمانی با هدف بهره‌وری بیشتر پرداختند و اضافه کردند همکاری و همگامی مثلث محیط، کارکنان (پیروان) و رهبر در مدیریت امروز باعث افزایش بهره‌وری شده و عامل بسیار مهم دیگر بهره‌وری، مدیریت نیروی انسانی می‌باشد. سخنران روز سوم سمینار مسئول پایگاه عرضه اطلاعات وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی بودند. ایشان در سخنرانی خود تحت عنوان «معرفی پایگاه عرضه اطلاعات به‌عنوان مدلی از یک کتابخانه مدرن» اظهار داشتند: «پایگاه عرضه اطلاعات رایانه‌ای معاونت پژوهشی وزارت بهداشت با توجه به نیازهای اطلاعاتی محققان و پژوهشگران و تحولات همگام با پیشرفت تکنولوژی تأسیس گردید. در پایگاه عرضه اطلاعات بعنوان نمونه‌ای از یک کتابخانه مدرن توجه ویژه‌ای به سهولت در دسترس قرارگیری منابع اطلاعاتی مانند کتاب، ژورنال، فیلم و اسلاید، بانکهای اطلاعاتی و منابع الکترونیکی شده است».

میزگردها

در طول سه روز برگزاری همایش در سه میزگرد با حضور استادان و صاحب‌نظران، به بحث در خصوص بهره‌وری در مباحث مختلف اطلاع‌رسانی از جمله: بهره‌وری و تکنولوژی اطلاعات، بهره‌وری و آموزش و پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی، و بهره‌وری و مدیریت نیروی انسانی پرداخته شد.

برنامه‌های جانبی

- ارائه چندین قطعه شعر توسط آقای صنیع‌زاده با موضوع بهره‌وری و سمینار که مورد توجه شرکت‌کنندگان قرار گرفت.
- مراسم بازدید از کتابخانه مجلس شورای اسلامی و مرکز اطلاع‌رسانی و خدمات علمی جهاد که در روز آخر سمینار صورت گرفت.
- برگزاری نمایشگاه جنبی سمینار شامل ناشران کتاب‌های کتابداری و شرکت‌های رایانه‌ای ارائه‌کننده خدمات اطلاع‌رسانی.

جمع‌بندی سمینار

در پایان سمینار سرکار خانم فاطمه رهادوست به جمع‌بندی سمینار به شرح زیر پرداختند: از ۲۴ مقاله ارائه‌شده در این سمینار ۹ مقاله یعنی بیش از یک سوم مقالات در زمینه مدیریت و نیروی انسانی بود. ۶ مقاله یعنی حدود یک چهارم مقالات در زمینه خدمات اطلاع‌رسانی و ذخیره و بازیابی اطلاعات، ۴ مقاله درباره آموزش، ۴ مقاله در زمینه فن‌آوری اطلاعات و ۱ مقاله پیرامون تهیه و گسترش منابع بوده است. همچنین تبیین موضوع بهره‌وری در این مقالات نسبت متوازنی نداشت، برخی کامل‌تر و جامع‌تر و بعضی سطحی‌تر به مقوله بهره‌وری پرداختند.

از نظر رویکرد پژوهشی، ۱۵ مقاله از ۲۴ مقاله به روش پیمایشی، ۴ مقاله با استفاده از فنون کتاب‌سنجی، ۴ مقاله بررسی کتابخانه‌ای و ۱ مورد گزارش و معرفی یک مورد خدمات اطلاع‌رسانی بوده است.

از ۲۴ مقاله، ۱۲ مقاله یعنی بیش از نیمی جنبه کاملاً پزشکی داشت و جامعه پژوهش آنها از میان کتابداران یا کاربران دانشگاه‌های علوم پزشکی برگزیده شده بود.